

Sygn. akt V CSK 581/18

POSTANOWIENIE

Dnia 4 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku B. C. (C.)
przy uczestnictwie M. C.-B.
o podział majątku wspólnego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 4 czerwca 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 19 czerwca 2018 r., sygn. akt IV Ca [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od wnioskodawcy na rzecz uczestniczki kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną wnioskodawcy B. C. od postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 19 czerwca 2018 r., sygn. akt IV Ca [...] Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹§ 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparła na przesłankach uregulowanych w art. 398 § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

Według skarżącego istotne zagadnienie prawne i konieczność wykładni dotyczy wyjaśnienia, czy uzasadnionym jest wyliczenie wartości prawa najmu do lokalu w ten sposób, że stanowi ją różnica pomiędzy czynszem faktycznie opłacanym, a czynszem wolnym, przy przyjęciu okresu prawdopodobnego czasu trwania najmu na okres reszty życia strony w sytuacji, gdy strona nie skorzystała w przeszłości z uprawnienia do preferencyjnego zakupu lokalu przez najemcę. Poza tym, problematyczne jest ustalenie prawdopodobnego czasu trwania najmu, mając na uwadze, że mężczyzna żyje średnio 67 lat a kobieta 75 lat.

Wnioskodawca ma 56 lat i zgodnie ze statystykami w tym mieszkaniu może mieszkać jeszcze jedynie przez kolejne 11 lat, a nie jak stwierdził Sąd Okręgowy przez 284 miesiące. Nadto kolejną kwestią prawną jest to, czy okoliczność przedłożenia przez stronę w postępowaniu o podział majątku dokumentów, z których wywodzi ponoszenie opłat czynszowych i rat kredytowych na majątek wspólny stron powinno zostać uznane przez sąd odwoławczy za czynność ujawniającą istotne okoliczności w sprawie, co powinno obligować sąd do otwarcia zamkniętej rozprawy również przy uwzględnieniu, że wnioski w przedmiocie rozliczenia przez stronę nakładów na majątek wspólny stron zostały uwzględnione w postanowieniu Sądu pierwszej instancji.

W uchwale z dnia 24 maja 2002 r., III CZP 28/02, (OSNC 2002, nr 12, poz. 150), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że wartość prawa najmu lokalu komunalnego, objętego podziałem majątku wspólnego, stanowi różnica między czynszem wolnym a czynszem regulowanym, z uwzględnieniem w konkretnych okolicznościach sprawy, okresu prawdopodobnego trwania stosunku najmu. Powołując się też na uchwałę z dnia 19 grudnia 1978 r., III CZP 80/78 (OSNCP 1979, nr 9, poz. 162), Sąd Najwyższy wskazał, że przy określaniu wartości prawa najmu, jako składnika majątku wspólnego podlegającego podziałowi, powinno się uwzględnić wartość możliwości korzystania w przyszłości z lokalu mieszkalnego przez najemcę. Jednym z niezbędnych czynników, podlegających uwzględnieniu przy ustalaniu wartości prawa najmu lokalu mieszkalnego, jest przyszły prawdopodobny czas trwania stosunku najmu. W tym kontekście okolicznościami, które należy brać pod uwagę są wiek najemcy, stan zdrowia, stosunki rodzinne lub możliwości majątkowe (por. też uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r., III CZP 33/08, OSNC 2009, nr 6, poz. 86).

Sąd drugiej instancji ustalając wartość wchodzącego w skład majątku wspólnego prawa najmu lokalu mieszkalnego o powierzchni ok. 60 m², położonego w K. skorzystał z opinii biegłego sądowego, który wskazał podstawę przyjęcia 280 miesięcy. Należy nadmienić, że na podstawie art. 26 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jedn. tekst: Dz. U. z 2018, poz. 1270 ze zm.) Prezes Głównego Urzędu Statystycznego wydaje komunikat w sprawie tablicy średniego dalszego trwania

życia kobiet i mężczyzn (zob. załącznik do Komunikatu z dnia 25 marca 2019 r., MP, poz. 229).

Ubocznie należy zwrócić uwagę, iż będące przedmiotem podziału prawo najmu powstało przed 12 listopada 1994 r. i związane było ze stosunkiem pracy wnioskodawcy i uczestniczki (tzw. mieszkanie zakładowe). Jakkolwiek nie zostało przez strony wykupione na zasadach preferencyjnych przewidzianych w ustawie z dnia 15 grudnia 2000 r. o zasadach zbywania mieszkań będących własnością przedsiębiorstw państwowych, niektórych spółek handlowych z udziałem Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych oraz niektórych mieszkań będących własnością Skarbu Państwa (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 52), ale uprawnienie to nie wygasło do końca, skoro w odniesieniu do tego prawa, zważywszy na podmiot, który jest wynajmującym, ustawa ta nie zawiera przepisu tej treści jak jej art. 10 ust. 2. Strony nie złożyły wspólnie oświadczenia, o którym mowa w art. 5 ust. 3 tej ustawy (k. 1096-1097), ale nie nastąpiło przekazanie tego mieszkania, jak stanowi art. 5 ust. 3 tej ustawy (ustawa z dnia 12 października 1994 r. o zasadach przekazywania zakładowych budynków mieszkalnych przez przedsiębiorstwa państwowe, jedn. tekst: Dz. U. z 2014 r., poz. 1381), co oznacza, że zgodnie z art. 3 ust. 1 tej ustawy, mieszkania, których najemcami są osoby uprawnione (art. 2 pkt 2), mogą być zbywane wyłącznie pod rygorem nieważności, na zasadach w niej określonych, czyli nie można wykluczyć w przyszłości jego wykupu za cenę ustaloną przy zastosowaniu zasad określonych w art. 6 tej ustawy.

Sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu postanowienia podał, iż opór wnioskodawcy przed wykupem mieszkania po rozwodzie wynikał z jego niechęci do obejmowania tego składnika majątkowego podziałem, z czym wiązałby się obowiązek spłaty na rzecz uczestniczki. Sąd zwrócił uwagę, że wnioskodawca jest zorientowany w kosztach wykupu mieszkania, które łącznie z wynagrodzeniem notariusza wyniosłyby 18 000 zł (k. 1018).

Wnioskodawca reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika wnioskuje o rozliczenie czynszu i rat kredytowych za okres od lipca 2017 r. do czerwca 2018 r. zgłosił już po zamknięciu rozprawy apelacyjnej (k. 1240).

Sąd drugiej instancji nie był normatywnie zobowiązany do otwarcia zamkniętej rozprawy, tym bardziej, że we wniosku o otwarcie zamkniętej rozprawy nie zostały przedstawione obiektywne okoliczności, które uniemożliwiły zgłoszenie tych roszczeń wraz z dowodami przed zamknięciem rozprawy. Przedmiot zgłoszonych roszczeń nie był objęty kognicją sądu, uwzględnianą z urzędu (art. 567 § 3 k.p.c. w zw. z art. 684 k.p.c.), lecz w tej materii obowiązywały reguły postępowania kontradyktoryjnego (art. 567 § 3 k.p.c. w zw. z art. 686 k.p.c.; zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2018 r., I CSK 215/17, z dnia 29 stycznia 2016 r., II CSK 82/15, z dnia 9 grudnia 2014 r., III CSK 351/13, z dnia 23 czerwca 2016 r., V CNP 72/15).

Natomiast, jak wynika z uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2019 r., III CZP 30/18, art. 618 § 3 k.p.c. nie wyłącza dochodzenia między małżonkami roszczenia o zwrot kwoty zobowiązania zabezpieczonego hipoteką, spłaconego przez jednego z małżonków po uprawomocnieniu się postanowienia o podziale.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistej zasadności skargi kasacyjnej wnioskodawca upatruje w błędach Sądu drugiej instancji, które doprowadziły do oddalenia wniosku o ustalenie nierównych udziałów w następstwie zmiany w tej materii postanowienia Sądu pierwszej instancji, który przyjął nierówne udziały w proporcji 60% do 40% na korzyść wnioskodawcy.

Lektura pisemnych motywów rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji nie daje podstaw do przyjęcia, że zaskarżone postanowienie w tej części jawi się jako oczywiście nieprawidłowe w powyższym rozumieniu, zważywszy na ugruntowaną już w orzecznictwie wykładnię art. 43 § 2 k.r.o. Sąd drugiej instancji szczegółowo wyjaśnił w tej kwestii reformatoryjną w stosunku do orzeczenia Sądu pierwszej instancji podstawę faktyczną i prawną z uwzględnieniem dorobku orzeczniczego Sądu Najwyższego.

Ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym, o którym stanowi art. 43 § 2 k.r.o., jest dopuszczalne w razie łącznego wystąpienia dwóch przesłanek, a mianowicie - przyczynienia się małżonków do powstania majątku wspólnego w różnym stopniu oraz istnienie ważnych powodów, które uzasadniają ustalenie nierównych udziałów. Przez przyczynienie się do powstania majątku wspólnego rozumie się całokształt starań każdego z małżonków o założoną przez nich rodzinę i zaspakajanie jej potrzeb (art. 27 k.r.o.), czyli nie tylko wysokość zarobków, czy innych dochodów osiąganych przez każdego z nich, lecz także i to, jaki użytek czynią oni z tych dochodów, czy gospodarują nimi należycie i nie trwonią ich (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1997 r., I CKN530/97, nie publ.). O stopniu przyczyniania się każdego z małżonków świadczą nie tylko osiągnięcia czysto ekonomiczne, lecz także nakład osobistej pracy przy wychowywaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym. Dla oceny stopnia przyczynienia się każdego z małżonków do powstania majątku wspólnego nie mają przesądzającego znaczenia wyliczenia czysto matematyczne, jednak wynikająca z ocennego charakteru przesłanek z art. 43 § 2 k.r.o., swoboda orzecznicza przy rozstrzyganiu wniosku o ustalenie nierównych udziałów, nie może przerodzić się w dowolność. Różny stopień przyczynienia się każdego z małżonków może uzasadniać ustalenie nierównych udziałów wtedy, gdy różnica jest istota i wyraźna. Nie jest też obojętna proporcja, w jakiej rzeczywisty wkład małżonków w powstanie

majątku, pozostaje do wartości całego majątku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2013 r., IV CSK 553/12, OSNC-ZD 2014, nr 2, poz. 24).

Drugą konieczną przesłanką dopuszczalności ustalenia nierównych udziałów jest wykazanie, że za takim rozstrzygnięciem przemawiają ważne powody, oceniane przez wzgląd na zasady współżycia społecznego, bo otrzymanie przez jednego z małżonków korzyści z tej części majątku wspólnego, do której powstania on się nie przyczynił, pozostawałoby w sprzeczności z tymi zasadami (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2012 r., II CSK 259/12, nie publ.). Nie jest możliwe zdefiniowanie pojęcia „ważnych powodów”; o tym w konkretnej sprawie decyduje całokształt okoliczności (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 października 1974 r., III CKN 190/74, nie publ.). Ważnym powodem jest w szczególności naganne postępowanie małżonka, przeciwko któremu jest skierowane żądanie ustalenia nierównych udziałów, polegające na tym, że w sposób rażący lub uporczywy nie przyczyniał się on do powstania dorobku stosownie do sił i możliwości zarobkowych (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 1973 r., III CRN 227/73, OSNCP 1974, poz. 189; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 października 1997 r., II CKN 348/97, nie publ.).

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. a o kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 4 pkt 8 w zw. z § 2 pkt 6, § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie Dz. U. 2015, poz. 1800, ze zm. w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz. U. 2016, poz. 1668).